

**ПРИЛИКОМ ПРОМОЦИЈЕ КЊИГЕ „РАДНИЧКИ
ПОКРЕТ, НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИ РАТ И
РЕВОЛУЦИЈА У БОКИ КОТОРСКОЈ” (ЗБОРНИК
РАДОВА), књига I и II, Херцег-Нови 1983.**

Другарице и другови, поштоваоци књиге

Велико је задовољство када се једна лијепа замисао оствари. Задовољство је нарочито код њених креатора, организатора, учесника у њеном остварењу и на крају њених корисника. У оваквој пријатној и свечаној атмосфери, у сунчаном Херцег-Новом, граду природних и људских њепота, граду у коме су се укрштале различите културе, граду који је олавнина цијенио стваралаштво и њепоту, граду који панјени људе и који се узајамно помажу и граду који је изнад свега цијенио слободу, треба да представимо једну добру књигу која је производ труда двију генерација — генерације носилаца идеја борбе за човјека и учешће у борби за његово социјално и национално ослобођење и пристасале после рата (1945) генерације историчара који изучавају прошлост. Пријатна је дужност али и деликатно питање када се говори о књизи чији су аутори учесници историјских догађаја, оних који су стварали историју и оних који је изучавају. За овакву свечану прилику више би одговарале ријечи критике у стилу пјесничке прозе него у стилу сүвопарне оцјене историчара. Чињеница је да су сви преломни догађаји у прошлости били надахнуће различитим гранама стваралаштва. Ова књига ће бити извориште садашњим и будућим генерацијама за све врсте стваралаштва, идејно и слободарско надахнуће и сазнање да се до слободе долазило преко огромних људских жртава какав је био случај у Црној Гори и у Југославији у току ослободилачког рата и социјалистичке револуције.

Удио Бокe Которске као саставног дијела Црне Горе у ослободилачком рату и социјалистичкој револуцији био је ве-

лики. И овај крај Црне Горе дао је велике људске и материјалне жртве за слободу.

Ове године навршава се 40 година од ослобођења Црне Горе. Баш ове 1984. навршава се 40 година од када су прослављени народни борци нашег ослободилачког рата и револуције донијели Херцег-Новом и Боки Которској оно што је најљешше, најдраже и најсветије за човјека — слободу.

Поводом 40-годишњице од ослобођења Боке Которске Историјски институт СР Црне Горе и Самоуправни фонд за његовање и развијање револуционарних традиција народноослободилачког рата општине Херцег-Нови предају југословенској и свјетској јавности књигу **РАДНИЧКИ ПОКРЕТ, НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИ РАТ И РЕВОЛУЦИЈА У БОКИ КОТОРСКОЈ** (Зборник радова) у два тома.

Познато је да су југословенски народи имали сложени историјски развој. У својој историји имали су неколико преломних догађаја који су им давали и правце историјског развоја. Једна од општих карактеристика за све југословенске народе била је што су у различитим временским периодима већ крајем XV вијека изгубили слободу и независност. Покорени су од народа и држава ван балканских простора. Губитком независности био је прекинут њихов континуирани државно-правни и друштвени развој за више вјекова.

У току вишевијековног ропства никада их није напустила тежња за слободом. То су показали и њихови ослободилачки покрети и то у различитим временским периодима и са различитим интензитетом. Ти покрети су били у сталном успону, нарочито од средине XVIII и током XIX вијека када је и дошло до ослобођења појединих дјелова југословенских народа и стварања њихових држава. Једна од првих ослобођених југословенских територија био је и дио територије Црне Горе крајем XVIII вијека када и почиње континуирани развој црногорске државе.

Почетком прошлог вијека дошло је до ослобођења и боко-каторског простора и његовог уједињења са Црном Гором, када је и формирана заједничка влада на челу са митрополитом Петром Првим Петровићем. На жалост ослобођење није дуго трајало већ је ова територија поново потпала под туђинску власт и под њом ће остати све до коначног ослобођења југословенског простора, уједињења југословенских покрајина и стварања југословенске државе 1918. године. Био је то до тада највећи историјски догађај у историји југословенских народа. Истовремено тада је дошло и до уједињења југословенске радничке класе и стварања њене авангарде Комунистичке партије Југославије.

Социјалистичка мисао се рано почела ширити и на простору Боке Которске. Већ током друге половине XIX вијека дошло је до стварања културно-просвјетних удружења. Нешто касније дошло је и до стварања класних радничких удружења и синдикалних организација. Једна од карактеристика развоја социјалистичких идеја и радничког покрета на овом простору до стварања југословенске државе била је што се он развијао под туђинском влашћу.

Идеје октобарске револуције нашле су одјека и на овом простору. Побуна морнара у Боки Которској 1918. године била је полазиште у револуционисању социјалистичких идеја на овом простору Црне Горе.

Уједињење југословенске радничке класе и стварање Комунистичке партије Југославије био је основни предуслов побједe социјалистичке револуције у Југославији. У међуратном периоду на простору Боке Которске и осталог дијела Црногорског приморја рад револуционарног покрета и КПЈ је, и поред веома тешких услова рада, био у сталном континуитету и успону. У току свог двадесетогодишњег илегалног рада, првенствено илегалног рада од државних органа буржоаске власти, за добробит најмасовнијих друштвених слојева, за радног човјека без обзира на друштвени положај, Комунистичка партија је створила базу и полазиште за почетак ослободилачке борбе од фашистичко-нацистичких окупатора и преображај друштвеног система у југословенској држави. У томе је њена историјска улога у предратном периоду и у току ослободилачког рата и социјалистичке револуције.

Ослободилачка борба на простору Боке Которске (1941—1944) имала је и својих специфичности које је чине саставним дијелом специфичности ослободилачке и револуционарне борбе Црне Горе и Југославије. Када се говори о ослободилачкој борби на овом простору мора се имати у виду да је ова територија била анектирана и да је овдје владао и посебни окупаторски режим. Народ овог краја предвођен својом Партијом није се повиновао декретима окупатора већ је као саставни дио југословенског народа и његове територије ступио у борбу за ослобођење и интегритет југословенске државе.

Поводом 40-годишњице почетка ослободилачког рата и социјалистичке револуције у Југославији друштвено-политичке организације скупштина општина Херцег-Нови, Котор, Тиват и Будва формирале су 1981. године Координациони одбор који је имао задатак да обједињава рад на обиљежавању те годишњице на овом простору. Координациони одбор и Историјски институт СР Црне Горе дошли су до заједничког мишљења да ће обиљежавање годишњице имати вишеструки и трајни карактер ако се организује научни скуп. Након тога формиран је При-

припремни одбор који је организовао научни скуп на тему: РАДНИЧКИ ПОКРЕТ, НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИ РАТ И РЕВОЛУЦИЈА У БОКИ КОТОРСКОЈ И ОПШТИНИ БУДВА.

Припремни одбор се определио да на скуп позове не само историчаре који се баве новијом историјом Црне Горе и Југославије већ и учеснике у сложеним револуционарним токовима. За овакав приступ се определио због комплетнијег расвјетљавања појединих збивања у односном периоду, јер услови под којима су се одвијали догађаји нијесу дозвољавали да се запишу и сачувају подаци и о неким крупнијим догађајима. О неким догађајима казали су своју ријеч и преживјели учесници што је веома значајно.

Након опсежних припрема новембра 1981. године одржан је тродневни научни скуп у Игалу. Резултати тог скупа и рада Редакције, која је припремила рукопис за штампу, јесу ове двије књиге са преко 1300 страница.

Књига „Раднички покрет, народноослободилачки рат и револуција у Боки Которској“ састоји се из два основна дијела. Први дио чине радови који се односе на раднички покрет између два свјетска рата. Други дио књиге чине радови који говоре о народноослободилачком рату и револуцији. Оба дијела књиге имају и по неколико подналова. Радови у првом дијелу књиге сврстани су у два подналова (до априлског рата и априлски рат). То је исто урађено и у другом дијелу књиге гдје има више подналова: Дјелатност организација КПЈ у НОР-у, Борбена дејства партизанских јединица, Партизанска обавјештајна служба, Народна власт, Антифашистичке организације, Сарадња са сусједним подручјима, Прилози за биографије, Културно-пропаганда дјелатност, Хронике, Окупаторски терор, Затвори и логори, О изворима и Библиографија. У књизи су објављене и дискусије. Укупно је у књизи објављено 86 радова и 14 дискусија. Свакако ово је импозантна цифра не само по броју радова већ и по броју обухваћених питања и њиховом садржином.

Објављени радови у књизи су не само резултати по тематици већ и по начину обраде. Неки су настали на основу архивске грађе настале у периоду када су се догађаји дешавали, као и на основу мемоарске грађе. Други су настали на основу архивске грађе и личних сјећања, а трећи само на основу личних доживљаја.

Када се говори о радовима у овој књизи потребно је истаћи да су у њој објављени радови неких врло истакнутих личности из предратног и ратног периода са црногорског простора. Исто тако у њој су и радови неких истакнутих историчара нашег револуционарног покрета, рата и револуције.

Књига садржи и различита мишљења о појединим питањима што није риједак случај у историографији. Оно што је карактеристично за ову књигу јесте богатство питања што нам такође говори о сложености, ширини и аутентичности нашег револуционарног покрета између два свјетска рата и ослободилачког рата и револуције. Књига је опремљена регистрима географским појмова и личних имена, што свакако олакшава њено коришћење.

Узевши у цјелини, књига представља значајан прилог упознавању револуционарних токова на овом простору. Она ће бити основно полазиште у даљем изучавању ове проблематике на простору Боке Которске и шире. Књига ће бити и основни приручник за ову проблематику у образовању и васпитању и идејно-политичком раду свих узраста. Са њом је црногорска и југословенска историографија од данас богатија. На крају је потребно истаћи да је велика заслуга Самоуправног фонда за његовање и развијање револуционарних традиција НОР-а општине Херцег-Нови што је обезбиједио средства за њено штампање и што данас имамо ову књигу.

Херцег-Нови, 21. јануара 1984.

Проф. др Јован Р. БОЛОВИЋ